

Po 130 letih z roba stopa v središče

Več kot 130 let po prvi objavi Beatin dnevnik, roman Lujize Pesjakove, spet prihaja med bralce, za kar je poskrbela dr. Urška Perenič. Literarni kritiki so delo Pesjakove dolgo obravnavali stereotipno, celo šovinistično. A nova študija Urške Perenič dokazuje, da roman pomembno bogati slovenski literarni prostor. V torek so v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani predstavili tudi doslej javnosti neznan slikarski portret pisateljice.

• JANA KREBELJ

Beatin dnevnik je prvi slovenski družinski roman v obliki dnevnika, ugotavlja literarna zgodovinarica dr. **Urška Perenič** s Prema, profesorica na oddelku za slovenistiko **Filozofske fakultete** v Ljubljani. "Lujiza Pesjakova je z dnevniško obliko romana prinesla v slovensko književnost nekaj novega in jo žanrsko obogatila," poudarja. Dotlej sta bila prevladujoča žanra v slovenski književnosti kmečka povest in zgodovinski roman.

Vloga pesnic in pisateljic v 19. stoletju

Delo je pomembno tudi zaradi tega, ker dogajanje dokazano postavlja na grad Snežnik, ki ga je Pesjakova v mladosti večkrat obiskala, je

med študijem umetničine zapuščine ugotovila Pereničeva. Pesjakova, ki je v slovenskem jeziku začela ustvarjati šele v šestdesetih letih 19. stoletja - pred tem je v maniri tedanje meščanske družbe pisala v nemščini - je z izbiro dogajališča na Kranjskem v roman vpletla močno narodno simboliko. "To je zelo pomembno za prevrednotenje romana in za to, da mu vrnemo nacionalno relevantnost," poudarja Urška Perenič.

Literarni zgodovinarji so vse do osemdesetih let prejšnjega stoletja literarno delo Pesjakove obravnavali nekoliko slabšalno, kot ženski in sentimentalni roman brez posebne vrednosti. Faksimile romana, ki je bil

prvič objavljen leta 1887, in znanstvena študija Pereničeve zdaj odpirata nov premislek tako o romanu kot o celotnem opusu Lujize Pesjakove ter vlogi pesnic in pisateljic v 19. stoletju.

Lujiza Pesjak je bila večjezična in večkulturna ustvarjalka, pesnica, pisateljica, dramatičarka in prevajalka. "Zelo zgodaj se je začela formirati kot literatka," pojasnjuje Urška Perenič. "Že kot mladenka je vedela, da bi bila pesnica, v zasebni dnevnik iz leta 1844 je med drugim zapisala, da bi bil zanjo največji dar, če bi mogla napisati res lepo pesem. Postati umetnica, izobraženka je bil pravzaprav pri njej načrt. Veliko se je samoozobraževala, brala, hodila v gledališče, potovala z očetom, zahajala na plese, se družila s člani ljubljanskih meščanskih družin. Zнала je zaigrati na klavir. Trikrat se je dala portretirati. Postala je spoštovana književnica, kulturna delavka in predvsem dama."

Slovenska kulturna delavka

Rokopisni oddelek Narodne in univerzitetne knjižni-

ce v Ljubljani hrani njene dnevniške zapise, pesmi, rokopis, ki ji ga je posvetil France Prešeren, korespondenco, ki jo je vzdrževala s številnimi literati tedanjega časa, in še marsikaj. "Zapuščina pričuje o njeni transformaciji iz nemško govoreče osebe v slovensko kulturno delavko," pravi **Marijan Rupert**, vodja zbirke rokopisov, redkih in starih tiskov.

Pesjakova je med drugim napisala libreto za opero *Gorenjski slavček*. Bila je tudi prevajalka; med drugim je v slovenski jezik prevedla pravljice bratov Grimm. Od teh prevodov se je ohranila *Rudeča kapica*.

Lujiza Pesjak, rojena Crobath, je marsikomu blizu zaradi markantnega portreta, ki ga v svoji stalni zbirki razstavlja Narodna galerija. Med študijem in publiciranjem o življenju in delu te vsestranske ustvarjalke je Pereničevi uspelo priti do še enega portreta Pesjakove v starejših letih. Portret je v zasebni lasti, a ga je ob predstavitvi *Beatinega dnevnika* lastnik velikodušno dal na ogled javnosti. •

Izobraženka, mati, pesnica in pisateljica

Lujiza Pesjak (1828-1898) je bila hči odvetnika dr. Blaža Crobatha, pri katerem je nekaj časa delal pesnik France Prešeren. Ugledna meščanska družina ji je omogočila odlično izobrazbo. Leta 1848 se je poročila z bogatim trgovcem Šimonom Pesjakom, postala mati petih hčera in se posvetila njihovi vzgoji. Nemško govoreča družina je po preporodu meščanstva otroke začela vzgajati v slovenskem duhu. Tako se je skupaj s hčerami v šestdesetih letih 19. stoletja slovenskega jezika učila tudi Pesjakova.

O delu in pomenu Lujize Pesjak sta govorila literarna zgodovinarica dr. Urška Perenič in Marijan Rupert, vodja zbirke rokopisov, redkih in starih tiskov v NUK. Predstavili so tudi doslej javnosti neznan portret Lujize Pesjak.